

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Olika perspektiv på lekens betydelse för lärande och utveckling

Eugenia Olsson och Isabelle Öberg

LAU370

Handledare: Niklas Hansson

Examinator: Bengt Jacobsson

Rapportnummer: VT-09-1190-11

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Olika perspektiv på lekens betydelse för lärande och utveckling.

Författare: Eugenia Olsson och Isabelle Öberg

Termin och år: VT-2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Niklas Hansson

Examinator: Bengt Jacobsson

Rapportnummer: VT-09-1190-11.

Nyckelord: Lek, barnperspektiv, delaktighet, trygghet, omsorg, inflytande, samspel, kommunikation, demokratiskt förhållningssätt, social kompetens, empatisk förmåga, lärande, utveckling, livslångt lärande, lustfyllt, kreativitet, mening – sammanhang, upptäcka – forska, sociokulturellt perspektiv, rummets utformning, barn-pedagog, pedagog - barn, barn - barn och pedagog - pedagog, förskola, förskoleklass, skola och fritidshem.

Sammanfattning:

Lek, lärande, kreativitet och omsorg är en helhet. Utmärkande för förskolan är leken och de nära relationerna mellan barn och mellan barn och vuxna. I leken utvecklar barn kommunikativ- och social kompetens och empatisk förmåga. När barn leker prövar de sina tankar och hypoteser, tolkar sina upplevelser och ger dem innehåll. Leken ger kunskap och erfarenheter, skapar mening och sammanhang.

Genom detta arbete vill vi fördjupa våra kunskaper om lekens betydelse för barnets lärande och utveckling. Lek som pedagogisk metod måste innebära att vuxna tar barns lek på allvar. Det innebär att lärare måste ha grundlig kunskap om barns lek och respekt för leken som en viktig del i "barnets värld". Här prövas lärarens pedagogiska grundsyn, och inte minst lärarens grundläggande uppfattning om barn och lek.

Examensarbetet inleds med en beskrivning av ämnets bakgrund, arbetets syfte, metod, litteratur och tidigare forskning. Därefter presenteras intervjuer och observationer. Uppsatsens avslutande del behandlar resultatet och mynnar ut i en diskussion, reflektion och några slutsatser.

Vi menar att det är viktigt att vara nyfiken på hur barn tänker. Det är barnets perspektiv som avgör vad barnet ser, hör, upplever, känner och uppfattar som verkligt.

Vi ville fördjupa våra kunskaper om lekens betydelse för barnets lärande och utveckling. Vi har studerat utifrån olika perspektiv och har fått en bredare förståelse av området.

Det mest intressanta och utforskade området är nog "barns eget perspektiv". Där skulle vi gärna vilja veta lite mer.

Förord

Förskolan, förskoleklassen och grundskolan har ett gemensamt ansvar för det livslånga lärandet, för barns utveckling och lärande. Både i förskolan och i skolan lägger man vikt vid en variation mellan olika former av lek och lärande för att detta bättre stämmer överens med målet om en allsidig kunskap och förståelse utifrån ett vidgat kunskapsbegrepp. Man betonar att hela barnet är det överordnade målet. Barn lär sig ofta genom att undersöka och experimentera, genom upplevelser och skapande aktiviteter. Under de första skolåren är leken en viktig och ofta väl lämpad arena för att undersöka och experimentera. Då är leken också en metod för lärande. Men med det egenvärde leken har för barn så bidrar den också till att i vid bemärkelse ge utvecklingen av kunskap ett innehåll.

Vi är två lärarstudenter som har valt lärarutbildning med inriktning mot de tidigare åldrarna, inom förskola, förskoleklass, fritidshem, upp till grundskolans tidigare år. I vår utbildning har vi bl.a. tidigare studerat ”Barn och ungas uppväxtvillkor, lärande och utveckling”.

Vi har under vårt examensarbete träffats dagligen och läst, skrivit, funderat och planerat tillsammans. Det var lätt för oss att enas om ämnesvalet i vårt examensarbete. Vi har valt att fokusera på lekens betydelse för lärande och utveckling. Vi har genomfört vår studie där vi tidigare haft den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) under vår lärarutbildning.

Examensarbetet inleds med en beskrivning av ämnets bakgrund, arbetets syfte, metod, litteratur och tidigare forskning. Därefter presenteras intervjuer och observationer. Uppsatsens avslutande del behandlar resultatet och mynnar ut i en diskussion, reflektion och några slutsatser.

Vi vill tacka de pedagoger och barn som vi hade förmånen att intervjua. Tack att Ni ställde upp och bidrog till vårt examensarbete. Tack för intresse och ert vänliga och varma bemötande. Vi vill även tacka nära och kära för deras stöd och engagemang och vår handledare Niklas Hansson.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Problemformulering	2
1.3	Syfte	2
2	Litteratur och tidigare forskning	3
2.1	Leken i ett kort historiskt perspektiv	3
2.2	Sociokulturella teorin	3
2.3	Konstruktivistisk teori	4
2.4	Samspel och Kommunikation	5
2.5	Lärande	6
2.6	Styrdokument	6
2.7	FN:s konvention om barns rättigheter	6
3	Metod	7
3.1	Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	7
3.2	Metodval	7
3.3	Intervju- och Observationsplatser	8
3.4	Intervjupersoner	9
3.5	Tillvägagångssätt – Intervjuer	9
3.6	Etiska ställningstaganden	10
3.7	Studiens didaktiska relevans	10
4	Intervjuer	11
	Inledning	11
4.1	Lekens betydelse för barns lärande och utveckling?	11
4.2	Pedagogers delaktighet i leken	11
4.3	Skiljer sig leken i förskola, förskoleklass och fritidshem?	12
4.4	Vad är lek för dig?	12
4.5	Förändras lek efter barns ålder?	13
4.6	Leker pojkar och flickor på olika sätt?	13
4.7	Synen på innelek respektive utelek	14
4.8	Intervju med barnen om lek inne	14
4.9	Intervju med barnen om lek ute	14
5	Observationer på Blåsippan och Vitsippan	16
5.1	Blåsippan	16
5.2	Vitsippan	17
6	Bearbetning av resultat	18
7	Diskussion	22
7.1	Våra tankar	23
8	Slutsats och avslutande reflektion	24
9	Referenser	26
	Bilaga 1	27
	Bilaga 2	28

1 Inledning

”Materialet lockar fram leken, leken väcker barnets intresse, intresset blir till erfarenhet, erfarenheten blir kunskap och människan växer” (Nelson & Svensson, 2005:10).

”Barnen bedriver olika varianter av det vi kallar lek. Någon form av fritt skapande, bekräftande och regelföljande finns i dem genom dessa lekar” (Berg, 1992:17).

”Barnet tar leken i sin famn och använder den för att bearbeta problem av både kognitivt och emotionellt slag” (Berg, 1992:59).

Genom leken utvecklas barnets kognitiva och motoriska färdigheter. I leken kan barnet experimentera, skaffa nya erfarenheter, få stimulans, göra självständiga val, utveckla initiativförmåga, få självförtroende, öka sin skaparlust, träna kommunikation, balans, motorik och koncentration.

Vi vill fördjupa våra kunskaper om lekens betydelse för barnets lärande och utveckling. Lek som pedagogisk metod måste innebära att de vuxna tar barns lek på allvar. Det innebär att lärare måste ha grundlig kunskap om barns lek och respekt för leken som en viktig del i ”barnets värld”. Här prövas lärarens pedagogiska grundsyn, och inte minst lärarens grundläggande uppfattning om barn och lek.

1.1 Bakgrund

Leken ses som en självklar och central del i förskolans verksamhet. Leken är grundläggande för barns lärande och utveckling i tidiga år. Leken är inte bara viktig för barn i förskolan, utan har även en betydelsefull roll i skolans tidiga år och i fritidshemmens arbete.

”Det finns minst tre anledningar till att barns lek är viktigt för den pedagogiska verksamheten i förskola och skola. En anledning till att pedagoger, föräldrar och andra vuxna som har tillfälle att observera barns lek lär sig mycket om barn och om det unika aktivitetsfält som leken representerar för barn. Man ser att leken har ett egenvärde för dem och att den utgör en viktig del av barnkulturen. Ett annat skäl till att lek är viktig för den pedagogiska verksamheten är att man kan se att barn får erfarenheter i leken, utforskar, prövar och använder fantasin på ett sådant sätt att de lär känna sig själva och utvecklar självtillit. De får också efterheter av att klara av utmaningar och får färdigheter i att kommunicera och förhålla sig till andra” (Lillemyr 1999:41).

Leken kan användas som en lärandemetod för barnen och detta skulle kunna fungera som ett redskap för att utveckla förståelse för sin omvärld. Vi tror att leken även har en läkande effekt för barn när de måste hantera svåra situationer i livet. Leken kan då vara ett redskap för att skapa förståelse. Leken framställs för det mesta som en positiv aspekt i barns värld, men den kan också vara grym och orättvis. Vi vill även lyfta fram att lek kan vara arbete. När ett barn leker så kan det vara deras sätt att arbeta.

Barnen äger leken och styr den, men genom att observera den kan undervisningen ges näring. Med klokhet kan den uppmärksamme individen senare använda inslag från leken i pedagogiska sammanhang.

Våra frågeställningar kommer att besvaras med hjälp av intervjuer och deltagande observationer. Intervjuer på förskolan "Blåsippan" samt i förskoleklass och fritidshemmet "Smörblomman". Observationer på förskolan "Blåsippan" samt förskoleklass och fritidshemmet "Vitsippan".

1.2 Problemformulering

En av de viktigaste faktorerna när det gäller lärande genom lek är pedagogens förhållningssätt till barn, lek och lärande i allmänhet och till förhållandet mellan lek och lärande i synnerhet. Men det mest utslagsgivande är barnets inställning till lek och lärande, liksom den trygghet och tillit barnet känner i förhållande till sitt eget lärande. Enligt vår mening är det inte möjligt att organisera för lek i skolan aktiviteter och planering utan att beakta förhållandet mellan lek och lärande. Vad finns dolt bakom detta uttryck? Är lek och lärande två olika begrepp, men ändå två sidor av samma mynt? (Lillemyr, 1999).

Hur ser barnen själva på leken och lekens roll? Hur medvetna är barnen om varför de leker? Hur ser pedagogerna på leken och lekens roll i barns lärande och utveckling? Är pedagogerna medvetna om leken och är de delaktiga i den? Skiljer sig leken åt i inne- respektive utemiljö?

1.3 Syfte

Vi vill genom detta arbete fördjupa våra kunskaper om lekens betydelse för barnets lärande och utveckling.

Lek som pedagogisk metod måste innebära att de vuxna tar barns lek på allvar. Det innebär att lärare måste ha grundlig kunskap om barns lek och respekt för leken som en viktig del i "barnets värld". Det handlar också om att försöka förstå lekens betydelse utifrån olika perspektiv. Barnets perspektiv, den vuxnes perspektiv, pedagogens perspektiv och de olika perspektiv som litteraturen och forskningen ger. Här prövas lärarens pedagogiska grundsyn, och inte minst hennes grundläggande uppfattning om barn och lek.

2 Litteratur och tidigare forskning

För att få inspiration till vårt arbete började vi med att läsa två uppsatser:

”Lekens betydelse för barnens lärande i förskolan: En observationsstudie på tolv förskolebarn” (Blomberg, 2009).

”I dag har vi bara lekt – all lek har en mening och bidrar till lärande” (Eriksson & Svensson 2009).

Dessa arbeten studerar barns lek och lärande i förskolan och utgår från ett sociokulturellt perspektiv. De betonar lekens central roll i förskolans arbete och använder sig av kvalitativa studier. Den första studien använder intervjuer som metod och den andra studien observationer.

2.1 Leken i ett kort historiskt perspektiv

Filosofen som Platon och Aristoteles uppfattade leken som något mindre väsentlig, därför att den inte berörde livets väsentligheter. Platon menade att lek och kunskap inte har något speciellt samband mellan varandra och att leken är en imitation av verkligheten. Aristoteles trodde inte på leken som ett verktyg för lärande. Han ansåg att det är viktigt med uppfostran och sammanhang som berör undervisning och arbete.

Under medeltiden förändrades synen på lek, på det sättet att man såg leken med andra ”glasögon”. Detta kunde resultera i att vuxna och barn lekte tillsammans. Exempel på lekar var att gå på styltor eller spela kägelspel. Lekarna byggde ofta på att man skulle förlöjliga motspelaren eller vinna i kamp. Lekarna skiljde sig åt mellan adeln, präster, borgare och bönder. Det skiljde sig också mellan ”bra” och ”dåliga” lekar. Adeln och prästernas synsätt tillät inte lekar som kunde uppfattas som störande och orsaka oljud.

Vid industrisamhällets början, hade synen på lek åter förändrats och till skillnad från 1600- och 1700-talet, hade betydelsen av leken för barns lärande ökat. Adeln och prästerna hade en uppfattning om att leken inte hade samma värde, då leken inte ansågs ha liknande egenskaper som arbete, allvar, beslutsamhet och prestation. Idag är synen på lek att det finns en motsättning mellan lek och arbete. Med detta resonemang menas att leken inte ses på ett resultatriktat sätt, till skillnad från arbete.

Arbete och lek ses i samhället idag som rivaler i förhållande till varandra. Protestantismen förespråkade en tydlig arbetsetik som innebar att tiden inte fick slösas på nöjen och allt som skänker glädje. ”Det är arbete som gör människan värdig Guds nåd” Leken förknippades ofta med något betydelselöst för att folk ansåg sig ha rätten att bedöma vad som var ”bra” och ”dåliga” lekar. Leken ansågs positiv om den innehöll fragment som förberedde barn för sitt framtida lärande inom skolan (Hangaard Rasmussen, 1993).

2.2 Sociokulturella teorin

Viktiga förgrundsfigurer inom den sociokulturella teorin är: Vygotskij, Lillemyr, Imsen, Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson. Dessa forskare har vidareutvecklat den sociokulturella teorin inom pedagogik. Vygotskij är en av föregångarna till sociokulturella perspektivet på barns lärande. Teorins huvudbudskap är att barns lärande utvecklas genom interaktion med andra människor.

Detta kan vi koppla till vår studie på det sättet att vi har använt oss av en kvalitativ forskningsmetod innehållande intervju och observation med pedagoger och barn. Med intervjun som verktyg kom vi fram till, genom en ömsesidig dialog mellan intervjupersonerna och oss att samspel och interaktion är en central del i barns lek. Genom dessa slutsatser kan vi se ett tydligt samband mellan vår studie och det sociokulturella perspektivet på barns lärande och utveckling, då det visade sig att de flesta av de pedagoger vi intervjuade präglades av den sociokulturella andan. Skolorna i dag arbetar efter tanken att integrera socialt samspel och kommunikation i verksamheten då man vill skapa en bra atmosfär i klassrummet. "Ett sociokulturellt perspektiv betonar att människans tänkande – och möjlighet att lära – påverkas av och påverkar den miljö och kontext(sammanhang) hon befinner sig i." (Stockholm, 2006). När barn samspelar med barn eller vuxna, utvidgar de sitt tankesätt om hur man kan kommunicera med andra människor och hur man genomför aktiviteter som man själv är delaktig i. Inom pedagogiskt arbete, kan man med hjälp av den sociala kontexten i klassrummet, ta till vara på var och en av barnens starka sidor för att utbyta erfarenheter mellan barnen. En väsentlig byggsten inom social interaktion är att hitta redskap dvs. artefakter som underlättar leken och lärandeprocessen. Kommunikationen och interaktionen är en central del i lärandet och kan därför ses som en länk mellan lek och lärande. "Lärandet består i att hela människan befinner sig i ett sammanhang, där lärandet inte kan ses som skilt från det sammanhang där det utvecklas". (Williams 2006:48)

Det är först under de senaste 10-15 åren som leken har fått en större betydelse inom dagens barnpedagogik. Inom psykologin har namn som Vygotskij haft stor betydelse. Glädjen kanske är det viktigaste kännetecknet på lek, enligt hans teori. Att förneka detta vore att hemfalla till pedantisk intellektualisering av den. Det är rimligt att anta, att leken ger barnet någon form av uppfyllelse av olika slags behov, eftersom den är förknippad med glädje. Och då behoven skiftar, skiftar också lekens karaktär upp genom barndomen. Vygotskij menar vidare att leken är ett slags substitut för annan behovsuppfyllelse. Leken kännetecknas av att den har regler. Det finns ingen lek utan att barnet, medvetet eller underförstått, håller sig till vissa ramar för aktiviteten eller "roller" som skall spelas. Leken är reglerad, den är inte någon tillfällig aktivitet. I leken mister omvärlden sin dominans över barnet. I leken börjar barnet handla självständigt. I leken frigör barnet sig från det situationsbundna och från ögonblickets impulser och tar själv kontrollen på det inre planet i sin "lekvärld" genom roller och regler som det själv skapar. Vygotskij understryker att det är en viktig skillnad mellan lek och verklighet. I leken har aktiviteten sin upprinnelse i en inre föreställning. I verklighetens värld är det omvända förhållandet som är framträdande. Vygotskijs intention var att utnyttja barnets potential med hjälp av de gåvor som kulturen erbjuder. Han tyckte inte att man skulle "vänta på att barnet skulle bli moget", som t.ex. Piaget. Men det skulle vara fel att placera Vygotskij bland de så kallade kunskapsorienterade förmedlingspedagogerna. Hans recept var samspel och aktivitet. Skillnaden mellan aktivitetspedagogerna i väst och Vygotskij är att Vygotskij pekar på betydelsen av social aktivitet, pedagogiskt stöd och kulturell överföring till eleverna. Ur det perspektivet fyller han ett tomrum i västerländsk psykologi (Imsen, 1988). Imsen är professor i pedagogik i Trondheim och skriver om Vygotskijs teorier om sociokulturell teori. Hon har även arbetat som lärare i skolan samt lärarutbildningen

2.3 Konstruktivistisk teori

Barnet konstruerar sin kunskap utifrån sina egna erfarenheter." I ett samspel mellan empiriska sinnesintryck och det inre, rationellt resonerande förnuftet konstrueras kunskap. "En av pionjärerna var John Dewey (1933) som hävdade att ny kunskap ingår uppstår i en social kontext (t.ex. ett klassrum) där eleven får användning för tidigare erfarenheter".(Stockholm, 2006). En annan förgrundsgestalt var Jean Piaget. Han är en av det mest inflytelserika teoretikerna inom ämnena pedagogik och kunskapsteori. Under flera decennier formade han skolans verksamhet med sina teorier om utvecklingsfaser. Dessa fyra faser spreds på skolor runt om i världen. Vi har valt att

presentera dessa i slutet av nästa stycke. ”I de få pedagogiska skrifter som Piaget gav ut där förespråkade han aktivitetspedagogik, det vill säga han hävdade att lärandet är en aktiv process, och barn och unga erövrar kunskaper och lär sig genom egna handlingar och erfarenheter”. (Williams 2006:37). Vi valde i vår studie att dra paralleller mellan Vygotskij och Piaget eftersom båda är stora förgrundsgestalter inom pedagogik och kunskapsteori men inom var sitt perspektiv som är snarlika i förhållande till varandras teorier. Teorierna har ett samband, men även egenskaper som skiljer dem åt. Vi valde därför att dra en parallell mellan konstruktivismen och den sociokulturella teorin eftersom samhället idag bygger mycket på en sociokulturell tanke, men med Piagets teori vagt i bakgrunden. Då vi ville se en tydlig skillnad mellan de olika perspektiven valde vi att fokusera på det sociokulturella perspektivet inom barns lärande och utveckling, eftersom läraryrket och styrdokumentet grundar sig på det sociokulturella perspektivet. En skillnad som finns mellan Vygotskij och Piaget är att Vygotskij ser samspelet och kommunikationen mellan barn som det centrala i barns utveckling. Piaget menar att barnen genom tankens kraft, konstruerar sin egen förståelse av omvärlden i samspel med andra och att barn under lärandeprocessen genomgår olika stadier.

Piaget forskade på att försöka upptäcka kunskapens struktur. Utifrån sin forskning skapade han en teori. Det är en teori om intellektuell utveckling – hur barnets tänkande ändrar karaktär från födsel till vuxen ålder. Beskrivningen av stadier i denna utveckling är den del av teorin som fått den största spridningen. Teorin säger att ett barn i en given ålder befinner sig på en motsvarande ”utvecklingsnivå”. I pedagogiskt sammanhang blir det därför en uppgift att skraddarsy undervisningen efter ”nivåernas hemligheter”. Han talar om fyra nivåer: Den sensori-motoriska perioden (ca 0-2 år), den preoperationella perioden (ca 2-7år), den konkret-operationella perioden (ca 7-11år) och den formellt-operationella perioden (från 11 år). (Imsen, 1988).

2.4 Samspel och Kommunikation

Den norska förskolläraren och forskaren Pape, säger att i leken stärks barns egen förmåga, då lek är både ett mål och ett medel för barns sociala utveckling och lärande. För barn har leken en central roll i deras utveckling vilket innebär att barnen i leken erövrar omvärlden med alla sina sinnen. Barn erövrar nya kunskaper och färdigheter i samspel med andra människor vilket resulterar i ett utvecklat lärande, både i ett individuellt och ett socialt sammanhang.(Pape, 2001).

Tidigare forskning visar på att kroppen och språket utgör artefakter för att återskapa miljöer som speglar barnens erfarenheter i leken. De bearbetar sina erfarenheter och kunskaper med hjälp av att leka. Detta resulterar i att omvärlden blir meningsfull för barnen. Teorier om barns lek har förändrats i samma takt som synen på barn, där det sociala och kulturella sammanhanget integreras med varandra i större utsträckning än vad de tidigare har gjort. (Pape, 2001).

Nu för tiden då datorer, bredband och internet har fått en central del i vårt samhälle, borde leken ses som en naturlig del av barns lärande och utveckling på så vis att barn alltmer använder sig av datorer för att söka information. Mycket av undervisningen i skolorna idag, präglas av samspel och kommunikation vilket utgör byggstenar för barns lärande och utveckling (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

Yngre barn lär sig ständigt nya saker om livet, världen och om människan som är en del av det. Miljöer som är kreativa påverkar barnens fantasi på ett positivt sätt . Dessa miljöer ger barnen större möjligheter att hitta på innehållsrika lekar.

2.5 Lärande

Det talas ofta om det livslånga lärandet. Lärandet sker hela tiden och man bör inse att man aldrig kommer att bli riktigt fullärd. Mer kunskap finns alltid att söka. Kunskap utvecklas och kunskap försvinner. Tiden i förskolan ska vara en tid av lustfyllt lärande och utgångspunkten ska vara varje barns förmågor, lust och vilja att lära.

Pedagogens uppgift är att ta tillvara barns intresse, kompetens och förmåga att vilja förstå. Det är inte ovanligt att yngre barn lär sig av äldre barn. De äldre barnen blir förhoppningsvis goda förebilder och respekteras och härmas av de yngre.

Om man fokuserar på det som är positivt i det pedagogiska arbetet, kommer man mycket längre med det enskilda barnet och dess utveckling, genom att man arbetar vidare på den kunskap och erfarenhet som redan finns hos barnet. Det är en fördel om man som pedagog lyfter det positiva hos barnet istället för att lägga krut på det som kan uppfattas som negativt, eftersom det kan hämma barnets lärande och utveckling (Jonstoj, 2000).

När ett barn leker en lek som har mycket tanke bakom och dessutom är intressant för barnet, kopplar barnet av och har lättare att koncentrera sig. Leken kräver utmaning men är också underhållande vilket bidrar till att barnet inte utsätts för en stressig miljö. (Jonstoj, 2000).

I de flesta undervisningsmetoder behöver barnen bygga upp en förmåga att arbeta självständigt och denna förmåga utvecklas efter hand hos varje individ (Barnes, 2007).

2.6 Styrdokument

Enligt styrdokumentet Lpfö98 står det under förskolans uppdrag att "Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden. I förskolan skall barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen". Därför är det viktigt att skapa en trygg miljö för barnen som inspirerar till lek och göra barnen medvetna om att lärande och kunskap också sker under leken. Det handlar om deras framtida lärande och utveckling som samhällsmedborgare.

Enligt Lpo94 beskrivs leken som en självklar del i barns lärande. Under rubriken skolans uppdrag står det att "Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet". Att skapa i form av att använda bild och form, dans, musik och drama är viktiga byggstenar inom lek för det aktiva lärandet.

2.7 FN:s konvention om barns rättigheter

Enligt FN:s konvention om barns rättigheter står det i artikel 31 första stycket:

"Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet".

3 Metod

3.1 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

I förhållande till vår vetenskapliga uppsats om olika perspektiv på lekens betydelse för lärande och utveckling, har vi valt att använda oss av tre begrepp: Reliabilitet, Validitet och Generaliserbarhet. Dessa är hämtade från Steinar Kvales bok "Den kvalitativa forskningsintervjun" (Kvale, 1997). Reliabiliteten i vår forskning bygger på den kvalitativa metod där intervju och observation med barn och pedagoger har ägt rum. Alla intervjuer har formats utifrån hur vi som intervjuare valt att undersöka i vår forskning. Samtidigt har omständigheterna runt omkring haft sin påverkan på det slutliga resultatet. Några av dessa omständigheter är att vi i vår studie valde att ställa ledande intervjufrågor, detta för att leda de intervjuade och deras tankar i en riktning som passade våra frågeställningar. Det förekom olika personliga omständigheter hos intervjupersonerna såsom hur lång yrkeslivserfarenhet varje pedagog har, hur mycket personligt intresse de hade att investera i ämnesvalet, samt hur mycket tid intervjupersonerna hade att tillgå. En annan orsak kan vara tidsbrist under skrivandet av uppsatsen på grund av det missförstånd om vilken tid vi hade avtalat med pedagogerna inför intervjuerna, vilket resulterade i att det kändes som vi störde verksamheternas dagliga rutiner. Utifrån det slutgiltiga resultatet i undersökningen har vi insett att det inte går att få fram liknande resultat ytterligare en gång.

Validitet i förhållande till vårt arbete överensstämmer med det resultat vi kommit fram till med hjälp av metoder som intervjuer och observationer. I förhållande till verkligheten kan den empiriska datainsamlingen kopplas samman med lekens verklighet i dess sammanhang. Ett resultat visar att leken är en central del i barns vardag och att lek genomsyrar den dagliga verksamheten. Detta kan vi applicera på valet av vår kvalitativa forskningsmetod, val av pedagogiskt perspektiv med inriktning på samspel och kommunikation och hur dessa begrepp kan integrera leken och lärandet. Genom historien har synen på lekens betydelse på lärandet utvecklats. På senare tid har forskare börjat se ett samband mellan lek och lärande. Inom skolans verksamhet idag, kan man se allt fler tecken på att leken och lärandet har ett samband för barns kunskapsutveckling. Styrdokumenten, som är pedagogers rättesnöre, tar upp vikten av att integrera lek och lärande. Utformningen av utbildningsväsendets styrdokument präglas allt mer av samspel och kommunikation relaterat till barns lärande och utveckling.

Med generaliserbarhet menar vi att utifrån våra gemensamma personliga erfarenheter av lek och lärandesammanhang, skapar vi ständigt förväntningar på kommande situationer eller personer. I vår kvalitativa studie har vi även kommit fram till att kunskapen om att lek och lärande har ett samband, är en kunskap pedagogerna besitter, men inte nödvändigtvis barnen, då de ser leken endast för vad den är och inte som ett lärandetillfälle. Ett annat exempel är genusperspektivet i förhållande till den sociokulturella aspekten på lärandet. Pedagogerna i vår studie är medvetna om betydelsen av genusfrågor och hur de påverkar deras verksamheter. Dock var pedagogerna noggranna med att påtala att de inte använder sig av en uttalad genuspedagogik, utan snarare att de strävar efter att arbeta utifrån en verksamhet som genomsyras av ett genusperspektiv, men på ett outtalat sätt.

3.2 Metodval

I vår undersökning har vi använt oss av en kvalitativ metod som innefattar deltagande observationer

och intervjuer med total sex barn och fem pedagoger.

Kvalitativa metoder är inte bara en ny mjukteknologi som fogas till samhällsvetenskapernas hårda kvantitativa metodarsenal. Den kvalitativa forskningens förståelseform är snarare förenad med en alternativ syn på social kunskap, mening, verklighet och sanning inom samhällsvetenskaplig forskning. Det rör sig inte längre om att kvantifiera objektiva data utan om att tolka meningsfulla relationer (Kvale, 1997).

Vi har valt att göra kvalitativa intervjuer utifrån en semi-strukturerad modell. ”En semi-strukturerad intervju går till så att den som intervjuar har ett antal teman som ska beröras under intervjun. Den som intervjuas har stor frihet att utforma sina svar. Det finns också möjligheten för den som intervjuar att ställa andra frågor än de som gjorts upp på förhand om det visar sig att dessa frågor kan vidareutveckla och fördjupa berörda teman. Inom dessa ramar finns det i modellen en stor frihet vilket vi bedömde som viktigt i den här studien (Bryman, 2002:301).

Att intervju är troligtvis den mest använda metoden inom kvalitativ forskning. Den flexibilitet som intervjun rymmer gör den väldigt användbar. De kanske två viktigaste formerna av intervjuer är de ostrukturerade och de semi-strukturerade intervjuerna. Vi har valt en semi-strukturerad intervjuform så att intervjupersonerna ska kunna ha stor frihet att utforma sina svar. Samtidigt ger den semi-strukturerade intervjuformen också möjlighet till en interaktiv förändringsprocess, där olika tankar, trådar som tidigare intervjupersoner berört, kunde tas upp i kommande intervjuer.

Vi har förberett ett antal frågor till intervjuerna, en intervjuguide. Se bilaga 9.

De intervjuade har haft stor frihet att utforma sina svar. Frågorna har inte alltid kommit i samma ordning och vissa frågor som inte har ingått i intervjuguiden har ställts för att i stället vidareutveckla och fördjupa svar som intervjupersonen lämnat. Men i stort sett har frågorna ställts enligt den guide som gjorts upp.

Intervjuerna har vi valt att analysera med en ”Kvalitativ innehållsanalys” (Bryman, 2002:368). Detta är en vanlig metod när det gäller kvalitativ analys av dokument

Vår huvudtanke med den deltagande observationen var att se hur barnens närmiljö påverkar deras lekmöjligheter. Även här ville vi se i praktiken hur leken formas av fyraåringar och tioåringar. Samtidigt observera pojkar och flickors lek och se hur leken skiljde sig åt i inne- respektive utemiljö. Vi tittade också på samspelet och kommunikationen mellan barnen under lek.

Vi genomförde deltagande observationer vid sex tillfällen i förskolan Blåsippan och i förskoleklass/fritidshem Vitsippan.

Genom deltagande observation sker ett socialt samspel mellan kommunikation och interaktion. Barnen integreras genom leken och med observationen som redskap och hjälpmedel har pedagogen möjlighet att bli en del av ett sammanhang där barn integreras i verksamheten. Barnen uttrycker sig inte enbart verbalt utan också genom kroppsspråket, t.ex. genom gester och alla sinnen, genom klädstil, assecoarer m.m. Deltagande observation är något som alla ständigt ägnar sig åt varje dag (Kajiser & Öhlander, 1999).

3.3 Intervju- och Observationsplatser

Blåsippan är en förskola och Smörblomman är en förskoleklass och ett fritidshem i en mellanstor stad i Sverige. I området finns det invånare med olika etnisk bakgrund. Boendemiljön är blandad

och består av både radhus, höghus och villor. I området bor både barnfamiljer, ungdomar och pensionärer.

Vitsippan är en förskoleklass och ett fritidshem beläget i ett mångkulturellt område i ett mindre samhälle i Sverige. Vitsippan är en klass med barn i åldrarna sex till åtta år. Vitsippan är del av en F-5 skola.

3.4 Intervjupersoner

För att få ett så bra resultat som möjligt valde vi att träffa barnen i den miljö där de känner sig trygga. Våra respektive tidigare VFU-platser blev platserna vi valde. Det var viktigt för oss att barnen skulle känna tillit till oss under intervjuerna och även under observationstillfällena.

Tanken med pedagogintervjuerna var att vi ville få pedagogernas syn på lek, lärande och utveckling.

Vi genomförde sex barnintervjuer varav tre barnintervjuer med pojkar i förskolan Blåsippan. Pojkarna är i fyra-års åldern och vi kallar dem Alfred, Björn och Caesar. Från Vitsippan intervjuade vi tre flickor som var sex-sju år gamla. Flickorna kallar vi Daniella, Emma och Fanny.

Pedagogerna vi intervjuade har vi valt att kalla Anna, Bengt, Carina, Denise och Emanuel. De två manliga pedagogerna är i 50-årsåldern. Bengt har arbetat inom förskoleklass och fritidshem sedan i början av 1980-talet. Musikpedagogen Emanuel har arbetat som musikpedagog sedan början av 1980-talet. I studien intervjuade vi tre kvinnliga pedagoger i åldrarna 30- 60. Anna arbetar på förskolan Blåsippan. Hon är 30 år och har en bakgrund som barnskötare, men är nu utbildad pedagog och har stor erfarenhet av arbete med barn inom förskolan. Carina är pedagog och arbetar i förskolan Blåsippan. Hon utbildade sig till förskollärare under 1990-talet och var färdig förskollärare 1994. Denise är pedagog som arbetar i förskoleklass och fritidshem. Hon är utbildad pedagog och har varit aktiv sedan slutet av 1970-talet.

3.5 Tillvägagångssätt – Intervjuer

Vi tog personlig kontakt med intervjupersonerna för att få bekräftelse på att de var intresserade av att ställa upp. Föräldrarna fick en skriftlig förfrågan från oss lärarstudenter om de gav oss tillåtelse att intervju deras barn.

Detta följdes upp med intervjuer, i april månad, som vi dokumenterat med bandinspelningar. Dessa bandinspelningar har därefter transkriberats. Transkriberingen har skett ordagrant, utan någon bearbetning av språket, totalt ca 17 A4-sidor. Bandinspelningarna och transkriberingarna har vi som vårt eget arbetsmaterial, det kommer ej att bli offentligt. I uppsatsen har det skett en språklig bearbetning av materialet.

Det tog längre tid än vad vi trodde att genomföra pedagogintervjuerna. Vi hade svårt att få alla att ställa upp vid de planerade tillfällena. Handledaren rekommenderade oss dessutom att intervju ytterligare två pedagoger för att få ett bättre underlag för vår analys. Dessa två blev Denise och Emanuel.

Utöver intervjuguiden så ställde vi följande frågor till Denise och Emanuel: Vad är lek för dig? Vad är lärande för dig?

Intervjun med Emanuel ägde rum via högtalartelefon då vi spelade in intervjun på mp3-spelare som sedan transkriberades.

Intervjuerna med barnen gick till så här: För att väcka barnens intresse valde vi att berätta lite kort om bandspelaren (mp3-spelare) och tanken med intervjun. Därefter spelade vi in en kort sekvens och de fick lyssna på sina egna röster i mp3-spelaren. När barnet kom in i rummet satte det sig i soffan bredvid en av oss. Den andra lärarstudenten satt på en stol. Vi delade upp frågorna mellan oss så att vi ställde varannan intervjufråga. Vi ville skapa trygghet och bygga upp en tillit hos barnet. När vi märkte att barnet ändå kände sig lite otryggt i sin roll så valde vi att låta den lärarstudent som kände barnet sedan tidigare, ansvara för den övergripande delen av den fortsatta intervjun. Intervjuerna gick smidigt och varje intervju tog bara några minuter att genomföra.

3.6 Etiska ställningstaganden

Vi har valt detta tema och arbetssätt för att själva fördjupa våra kunskaper kring området. Därigenom tror vi att vi har större möjligheter att göra ett bra pedagogiskt arbete när vi kommer ut i lärargärningen.

Alla verksamheters och deltagares namn är fingerade i arbetet. Förskolan kallar vi för "Blåsippan", förskoleklass och fritidshemmet "Smörblomman" och förskoleklassen och fritidshemmet "Vitsippan". Alla som intervjuats har ställt upp frivilligt. De intervjuade barnens föräldrar har givit tillstånd till intervjuerna. Alla intervjuade vet att materialet ska användas och publiceras som ett examensarbete inom lärarutbildningen vid Göteborgs Universitet. Vi har inte kritiskt analyserat intervjuerna så djupt att vi bedömer att intervjupersonerna behöver ha inflytande över hur deras uttalanden tolkas.

3.7 Studiens didaktiska relevans

Leken är central för barns utveckling och lärande av goda kunskaper och av goda sociala förmågor. Lek, lärande, kreativitet och omsorg är en helhet. Utmärkande för förskolan och förskoleklassen är leken och de nära relationerna mellan barn och mellan barn och vuxna. I leken utvecklar barn kommunikativ- och social kompetens och empatisk förmåga. När barn leker prövar de sina tankar och hypoteser, tolkar sina upplevelser och ger dem innehåll. Leken ger kunskap och erfarenheter, skapar mening och sammanhang. Vi tycker därför att lek och utveckling hör nära samman och vi vill som blivande pedagoger medvetet använda leken som arbetsredskap i våra kommande verksamheter.

4 Intervjuer

Inledning

Den centrala frågan för denna studie är pedagogernas och barnens syn på lekens betydelse för barnets lärande och utveckling. Dessa illustreras med citat från de intervjuade. De har delats upp i olika teman vi tycker är intressanta och relevanta. Dessa har vi sedan samlat under rubriker för att skapa struktur och tydlighet i texten.

4.1 Lekens betydelse för barns lärande och utveckling?

Anna: ”Jag tycker att det är det viktigaste, jag skulle vilja ha mycket mer fri lek. Det är det sociala som gäller i samhället idag. Har du inte social kompetens, klarar du inte av att vara i grupp och arbetslag”.

Bengt menar att leken är grunden för all inlärning och all utveckling. Leken är väl underskattad form av lärande utifrån vuxnas synsätt. Barns lek är oerhört viktig för barnens utveckling. Om en pedagog ser att ett barns lekförmåga inte har utvecklats, så måste pedagogen vara delaktig i leken genom att ge barnet redskap för att utveckla sin lekkompetens. Vilket innebär att det inte är alla barn som har knäckt lekkoden.

Carina: ”Leken är ju A och O för barns lärande och utveckling. Det är ju i leken som barnen bearbetar erfarenheter och upplevelser”.

Denise sade att ”Leken är lärande och utveckling. Alla år som jag har jobbat, alla så kallade ”strulpellar” jag har träffat, har haft problem med lek och också med det sociala samspelet. Jag tror att om man skall leka så krävs det nyfikenhet och drivkraft. Om man skall leka med andra så krävs det att kompromissa, att man kan kommunicera med kroppen och det krävs drivet att vara tillsammans”.

Emanuel tror att leken är oerhört viktig för barnets lärande – både för att få goda kunskaper och för att få goda sociala relationer.

4.2 Pedagogers delaktighet i leken

Anna lyfte fram att vissa barn vill att man skall delta i deras lek, medan andra inte vill, utan hellre vill leka själva. Vissa behöver mer tid av den vuxne, medan andra är mera självständiga”.

Bengt menade att pedagogen har en stor delaktighet i leken, även i den så kallade ”fria leken” så att man undviker element som mobbning. Som pedagog kan man därför gå in och styra leken i rätt riktning, förutsatt att alla barns behov blir sedda. Därför anser jag som pedagog att det emellanåt inte är den bästa lösningen att styra leken i rätt riktning. Som pedagog kan man därför få barnen att se leken ur ett annat perspektiv och lära dem att själva se andra lösningar på problemet. Svårigheten är att hitta balansen mellan att gå in och styra leken i rätt riktning och att inte göra det. Som pedagog behöver man ge barnen den tid de behöver för att komma vidare, eftersom det ibland är bra att inte bryta leken. När man har byggt upp en relation mellan barn och pedagog, kan man lättare förutse den enskilda individens behov och förutsättningar.

Carina tycker det är viktigt att barnen leker fritt. Sen har barnen olika behov där vissa barn kräver mer delaktighet från pedagogens sida, medan andra barn är mer självständiga i leken. Denise poängterade också att lek - observationer är viktiga i leken. Hon använder sig av nallepedagogik och att nallarna är ett redskap för henne i verksamheten för att medvetandegöra för barnen om att alla är lika viktiga i verksamheten och att alla skall få ha sin roll. För barnen är pedagogen väldigt... väldigt viktig och man får aldrig lämna barnen i leken, utan man måste alltid ha en överblick för vad som händer. Det är viktigt att ha en relation med barnen Pedagoger ska berika barns lek och inte förstöra den.

Emanuel menar att leken kan ju vara både "styrd" som innebär grundläggande regler för hur verksamheten skall utformas eller "fri" där leken har öppet innehåll men inom vissa tydliga ramar. Därför tror han att det är viktigt att barnen själva får "äga" leken. De vuxna ska inte blanda sig i leken. Däremot måste barnen få lära sig olika lekar. Lekarna kan man använda som instrument för olika syften. Genom att stärka det sociala samspelet, för att stärka matematiken o.s.v.

4.3 Skiljer sig leken i förskola, förskoleklass och fritidshem?

Anna sade att "Lek är det man har hela dagarna, fast man gör mycket lärande lek, man utnyttjar olika lekar för olika slags syften".

Bengt ser leken som ett redskap för arbete. Barnens lek benämns som arbete. Därför har Bengts arbetslag valt att strukturera verksamheten genom att sätta upp lappar som beskriver arbetets gång under dagen, en lapp som beskriver t.ex. aktiviteten fruktstund eller eget arbete i både text och bild. När det gäller eget arbete får barnet själv välja vad det skall arbeta med, t.ex. att bygga med lego och det benämns då som arbete. "Fri lek", menar Bengt, kan idag missbrukas som ett sätt för pedagogerna att få utfyllnad i verksamheten, vilket gör definitionen på lek anarkistisk. Inläring sker ständigt.

Carina poängterade att "Ja du, det kan vara lite olika de där. t.ex. Barnen cyklar och dom ritat och en del kan leka väldigt bestämda lekar medan andra yngre barnen leker bredvid lekar".

4.4 Vad är lek för dig?

Denise: "Ja, just det (skratt). Lek för mig...det är samma sak som arbete. Det är ingen skillnad på detta. Människor, speciellt vuxna människor har någon konstig föreställning om att man "bara leker" och det är först när man börjar arbeta som det blir viktigt. Det här har jag aldrig förstått. Jag förstår inte skillnaden mellan att arbeta med lego...eller att arbeta med teknik. Jag fattar inte det. Men vad jag fattar är att man kan göra illa barn med att tala om att de "bara leker". Då talar man om att dom inte är viktiga. Man talar om att leken, det du gör inte heller är speciellt viktigt. Det är förnedrande, kränkande och hemskt! När vi jobbar i vårt klassrum, så arbetar vi! Vi jobbar alltid " .

Emanuel: "Lek är lek. lek är lustfyllt. lek är allvar. lek är att pröva. lek är att försöka förstå. lek är att låtsas. lek är kul. lek är tråkigt. lek är ett samspel. lek är att välja. lek att få vara med. lek att inte få vara med. lek kan vara grymt. lek kan vara roligt. lek är ett sätt att umgås. lek är att berätta. lek är att bearbeta. lek är att lyssna. lek är att leva. lek är att älska " .

4.5 Förändras lek efter barns ålder?

Anna som arbetar på förskolan Blåsippan tyckte att leken förändras: ”Ja, den utvecklas. I början handlar det mycket om bredvidlekar, men efterhand utvecklas leken och barnen klarar av att leka mer och mer med varandra”.

Bengt: ”Ja det gör den. Leken förändras, medan det som styr leken, den så kallade gruppdynamiken, är ungefär den samma. Jag anser att det är samma regler som styr en sexåring, som styr en sextonåring. Det är samma sociala lagar som styr lekarna. Det är inom förskola och förskoleklass som man lägger grunden för det livslånga lärandet. Bengt tycker som pedagog att det är viktigt att man lägger märke till den enskilde individen, t.ex. att pedagogen uppmärksammar barnets förändringar. Att barnen får bekräftelse och blir sedda för vilka personer de är”.

Carina menar att leken utvecklas efter barnens ålder - allt från bredvidlekar till mer avancerade rollekar och regellekar.

Denise poängterar att lekens utveckling har mycket med barnets utveckling och göra.

Emanuel syn på hur leken förändras efter barns ålder, han säger, ” Jo, leken utvecklas till olika erfarenheter som blir viktiga att ha med i livet. Vi formas som människor genom lek, våra nära relationer och den uppfostran vi får. Det som tidigare var lekens roll kan tas över av andra uttrycksformer t.ex. som skapande verksamhet inom musik,dans, bild och form och drama. Leken är ju både samspel och lärande. Kulturens roll för människan är ofta en fortsättning av leken”.

4.6 Leker pojkar och flickor på olika sätt?

Här presenteras hur pedagogerna tänker om pojkar och flickors lek.

Anna menar att det gör den... de leker med olika slags saker.

Bengt menar att genus och demokratiska värden påverkar oss alla ständigt. Flickors lekar är inte så stökiga oftast, medan pojkarna leker mer vilt, i form av låtsasbråk. Pojkarna har ofta en konflikt inblandad i leken, t.ex. pirater, rymdmän mm. Detta tål att fundera över, utifrån hur man skall förhålla sig till de olika könsförhållanden i leken. T.ex. kan man låta de lugna flickorna, leka lite ”tuffare” lekar. Medan man kan få killarna att leka lekar som är lite lugnare. Det finns en del flickor och pojkar som leker med det motsatta könet men de är inte många. Flickorna står upp för sig själva mer nu än förr, beroende på fler kvinnliga förebilder i dagens samhälle. Om man inte är medveten om hur man som pedagog behandlar pojkar respektive flickor, hämmas utvecklingen av genustänkandet.

Carina sade, ”Ja det tycker jag och nu kommer jag att sticka ut ordentligt! Det ser ni väl att de gör. Vi försöker inte här på avdelningen att styra leken för mycket utifrån genusperspektiv ibland leker pojkar med dockor och flickor leker med vilda lekar med cyklar”.

Denise hade en uppfattning om att pojkar väljer lek efter aktivitet och att flickor väljer lek efter vilken kompis de vill vara med.

Emanuel poängterade att behoven kan se olika ut. Pojkar som helst vill leka med pojkar, flickor som helst vill leka med flickor, pojkar som vill leka med flickor eller flickor som vill leka med pojkar. Han tror att det är viktigt att man försöker se varje barns behov av lek. Utifrån skolans uppdrag så ska vi ju forma eleverna för en öppenhet för olikheter på individnivå. Att det är viktigt att man ser varje enskild individs förutsättningar och behov.

4.7 Synen på innelek respektive utelek

Anna berättade hur de arbetar med inne- respektive utelek i verksamheten. ”Barnen får oftast välja ett rum, men ibland väljer vi rum åt dem för att distansera barnen mellan varandra. Inomhus är det mer styrt, medan uteleken är mer fri, men ibland styrd. Man får erbjuda dem olika alternativ att leka med, t.ex. måla eller leka med lego”.

Bengt berättar att en gång i veckan går vi till skogen, där vi tillbringar en förmiddag. Barnen får leka fritt. Innelek är inom vissa ramar, men innehållet varierar.

Carina talade om att den planerade uteleken är i skogen. Men annars tycker man att det är viktigt att barnen får leka med det de vill.

Denise svarade bara på frågan som berörde uteleken. ”Vi planerar inte uteleken för att när barnen är ute på gården har de så många saker som de vill göra. Därför behöver jag inte lägga mig i”.

4.8 Intervju med barnen om lek inne

På Blåsippan fick tre pojkar i fyraårs åldern berätta om vilka lekar de tyckte var roligast att leka inne.

Alfred sa ”hunden med benet. Man tar ett ben ut och sen så tar man in det in i hopprummet och sen leker man de”. ”Leka med bilar... en matta som ...en väg” (en bilmatta som man kör leksaksbilar på).

Björn tyckte det roligaste var att leka med bilar och med andra leksaker.

Caesar svarade ”i hopprummet”. (En av oss lärarstudenter bad barnet berätta för oss vad han brukar göra i hopprummet) Caesar svarade, ”leka kurragömma och bygga lego”.

På Vitsippan svarade tre flickor som både går i förskoleklass och på fritidshem på våra frågor om vilka lekar de tyckte var roligast att leka inne.

Daniella sa: ”ä...det vet jag faktiskt inte, det beror på lite...”, ”häxor och lite... sånt”.

Emma ”det är prinsessa, jag klär gärna ut mig och jag leker ibland med dockor. När vi leker mamma, pappa, barn brukar jag alltid vara barn.

När Fanny lekte inomhus, tyckte hon att det roligaste att leka med var att, ”leka med dockor”. Fanny sa hon lekte helst med barbie-dockor. Fanny tyckte även om att leka ”med kompisar och mamma-pappa-barn och djur och sånt”. På fritids brukar hon måla och spela spel tillsammans med sina kompisar och ibland med fröknarna.

4.9 Intervju med barnen om lek ute

En av Blåsippans pojkar, Alfred sa att det roligaste han visste att leka utomhus var, ”antennleken. Att man blir nåt... robotar och man går och rör sig ” (Barnet förklarade leken för oss). Björns favoritlek utomhus var att gräva sandlott. Caesar tyckte att det roligaste var ”följa John”. På Vitsippan svarade Daniella att det var roligast att ” Klättra i klätterställningen och leka häxor”. Emma berättade ”Jag drömmer samma mardrömmar och sånt”. (Hon bearbetade mardrömmarna i utomhusleken, är vår tolkning). Fanny hade inget direkt förslag utan sa ”inget speciellt ”.

Avslutningsvis vill vi säga att tiden i förskolan, förskoleklass och fritidshem ska vara en tid av lustfyllt lärande och utgångspunkten ska vara varje barns förmågor, lust och vilja att lära.

5 Observationer på Blåsippan och Vitsippan

5.1 Blåsippan

Förskolan Blåsippan har ett stort gemensamt utrymme. Här finns det bord, stolar och ett kök. Blåsippan har ytterligare tre rum som angränsar till det gemensamma utrymmet. På avdelningen, möts man av ett rektangulärt rum med ljusgula väggar som är prydda med barnens teckningar och arbetsmaterial. Det man först möts av, är en hörnsoffa som är placerad i hörnet av rummet. I rummet finns också en skänk för barnens egna material. De övriga tre rummen på avdelningen är målarrum, hopprum/lektrum och dockrum.

Målarrummet är kvadratisk och består av ljusgula väggar och har ett fönster. Köket är L-format med skåplockor, köket har ingen spis. Rummet har ett litet bord med sex stolar i barnens nivå. På väggen i barnens nivå, hänger det krokor med målarförkläden

Hopprummet/lektrummet har en rektangulär form med ljusgula väggar. På golvet står det lådor med lekmaterial, t.ex. byggklossar. Längs ena kortväggen, finns det en liten rutschbana en med tillhörande trappa. I andra sidan av rummet finns en ribbstol men en matta, som ligger under.

Dockrummet är rektangulärformat. Ena långsidan står en garderob med kläder, som barnen har möjlighet att klä ut sig i. Här står även dockvagnar och dockspisar. På väggen hänger hyllor, för att använda till förvaring för dockporcelain som t.ex. plasttallrikar, bestick och diverse övriga material. Vid den andra långsida, står det en byrå med dockkläder och andra material till dockorna. Bredvid byrån står en stor docksäng.

Här presenteras en leksituation i hopprummet. När vi kom till förskolan Blåsippan andra tillfället, skulle vi observera leken i inne respektive utemiljö. Under förberedelserna av målaraktiviteten som pedagogen hade planerat för dagen för de äldre barnen, hade barnen fri lek. Inne i hopprummet observerade vi när flickor mellan åldrarna fyra till fem år lekte. Leken handlade om dinosaurier som lekte mamma-pappa-barn där de två flickorna hoppade runt med dinosaurier i luften och en av flickorna sa, " Vi måste hjälpa storasyster". De båda flickorna sjöng för dinosaurierna. Pedagogen Carina kom in i rummet och berättade att det var dags att städa undan, för de skulle ha en målarstund som barnen alltid brukar ha på onsdagar. Barnen tog med oss till målarrummet.

Under observationen i målarrummet fick vi möjlighet att medverka i ytterligare en aktivitet där de äldre barnen fick måla blommorna vitsippa och svalört. Blommorna hade plockats dagen före av barnen. Pedagogen Carina började målarstunden med att redogöra lite kortfattat om blommornas olika delar samtidigt som Carina ställde följdfrågor till barnen om blommornas utformning och egenskaper. Barnen fick i uppgift att måla blommor i valfri färg och började sedan att måla blommor i färgerna de själva hade att välja på. Pedagogen Carina studerade situationen och kommenterade uppmuntrande barnens teckningar genom att hon poängterade för barnen hur fint de målade. Hon sa sedan åt varje barn, när de var klara med teckningarna, att skriva sitt namn. Efterhand frågade hon inför alla vad respektive barn hade målat för blomma. Barnen gick ut på gården när de var klara.

Ute på gården finns ett flertal sandlådor t.ex. med en tillhörande gungställning och klätterställning. Gårdsplanen är asfalterad och det är tre av förskolans avdelningar som delar på gårdsutrymmet. På baksidan av gården finns det ett stort träd att klättra i, bord som barnen kan sitta vid samt en stor gräsplan. Utegården har även två förråd för förvaring av diverse uteleksaker, t.ex. cyklar m.m.

När barnen gick ut för att leka på gården fick barnen leka utan att pedagogerna var med och styrde leken. Några av de äldre barnen bildade ett långt cykeltåg och cyklar omkring på gården. En del av barnen åkte rutschbana, lekte i klätterställningen. Medan de yngre barnen ägnade sig åt att fylla hinkarna med sand.

De yngre barnen lekte bredvidlekar, medan de äldre barnen lekte mer i grupp med varandra. En del av barnen satt och gungade. En del av pedagogerna från de olika avdelningarna gick omkring på gården och övervakade barnens lekar, samtidigt som en del småpratade om dagens begivenheter med personal från övriga avdelningar. Anna som vi tidigare har intervjuat, arbetar på förskolan Blåsippan och satt och småpratade med en femårig flicka i knäet och undrade vad flickan ville hitta på för någonting att sysselsätta sig med under resten av utomhusvistelsen.

5.2 Vitsippan

Förskoleklassen har ett rektangulärt rum som sitt klassrum och det angränsar till ytterligare två klassrum. Barnen går i förskoleklass. På eftermiddagen övergår lokalerna till fritidsverksamhet och då används alla tre rummen. Väggarna är äggskalsmålade och är prydda med barnens teckningar. På ena långsidan av rummet hänger porträtt av barnen i förskoleklassen, som är formade som ett tåg. Här kan man se vilket födelsedatum barnen har och påminns om barnets namn.

Rummet har fönster med röda gardiner med stora vita blommor. I hörnet finns det en soffa som är röd. Framför står det ett litet träbord och en liten stol i barnens höjd. I stället för bänkar har barnen sina egna platser vid ett bord. Pedagogen har ingen kateder utan ett bord att lägga sina saker på. Ovanför hänger det en ”whiteboard”. Bredvid är det en köksdel utan spis till förvaring av olika slags material.

Barnen kom sporadiskt in i klassrummet efter att de hade haft gymnastik. Barnens klasslärare A, bad dem att sysselsätta sig med något i form av en valfri aktivitet, medan de väntade på att resten av klasskompisarna skulle komma in. Klassläraren A förberedde spelet med att rita ett spindelnät och där satt en spindel på whiteboarden. Klassläraren parade ihop barnen parvis och bad sedan en av barnen att hjälpa henne med utdelningen av material. Barnen började spela och det visar sig det är ojämnt antal barn, en av pojkarna få vara med klassläraren B och spela. Pojken ropade förtjust, Ja, jag får spela med Klasslärare B!

Klassläraren A förklarade spelets regler och introducerade matematikspelet, spindeln. Spelets beskrivning: Spelet gick ut på att barnen skulle ta sig från nätets början in till mitten, med hjälp av en tärning. Barnen flyttade spelpjäsen som en spiral, de antal steg som tärningen visade. Det barn som kom först till spindeln vann. Barnen spelade medan klassisk musik hördes från bandspelaren i bakgrunden. Medan Klassläraren A gick runt och uppmuntrade barnen till fortsatt spelande.

Under observation av fri lek inomhus, fick vi ett tillfälle att observera två flickor i åldrarna sex till sju år. De lekte ”Himmel land och hav” som går ut på att ett barn utnämns att ropa ut himmel, land och hav och så skall barnen springa så fort de kan till den tidigare bestämda platsen, utifrån de tre olika begreppen som himmel, land och hav.

I det här avsnittet presenteras en observation av en musikstund.

Efter en stund av fri lek, började barnen efter tillsägelse av klassläraren A att plocka undan sina saker och lägger dem i sina lådor. Klassläraren A kom plötsligt ihåg att ” Oj, det är ju torsdag idag och då brukar vi ha musikstund ” . En gång varje vecka har klassen musikstund i ca tjugo minuter. Klassläraren A och vi lärarstudenter satte oss i ringen med barnen. Klassläraren C kom in med en gitarr och en sångbok. Den manlige klassläraren C introducerade stunden med att fråga barnen om de kunde sjunga sången om ”Blåsippor” och ”Sov du lilla vide ung”. Barnen sjöng med så gott de

kunde, men en del av barnen hade svårigheter att sitta still och undrade därför hur lång tid det var kvar innan de skulle gå till bamba för att äta. Efter musikstunden, samlade klasslärare A, barnen och bad dem ställa sig bakom stolarna för att sjunga slutsången "Nu är det slut för idag". Barnen ställde upp sig i ett långt led och gick till matsalen.

Det är en stor skolgård. I mitten av skolgården finns det en basketplan och en mindre bandyplan som är belägen vid gymnastikbyggnaden. Skolgården är asfalterad och är uppdelad i olika sektioner med gungor, klätterställningar och sandlådor. På baksidan av skolans innegård, finns det även grönområden och en mindre lekplats som har ett litet hus, två gunghästar och en stor fotbollsplan.

När barnen kom från bamba, observerade vi utomhusmiljön och innan fritids började, hade barnen rast. Ute på gården träffade förskoleklassen barn från andra klasser. Under rasten lekte några av barnen häxor där de flög på kvastar runt omkring och på framsidan av skolgården klättrade några av barnen i klätterställningen. Både pojkar och flickor spelade kula vid husknuten av huset på skolgården. Där spelade barnen tillsammans med andra kompisar oavsett deras ålder eller kön. Barnen spelade kula, medan vi lärarstudenter gick omkring på skolgården och observerade deras lekar i utomhusmiljö. Några av barnen satt och gungade i de två gungorna och tävlade om vem som kunde gunga högst. En del av barnen spelade fotboll på grusplanen bakom skolan. Medan ett flertal rastvakter gick omkring på skolgården med ett neongrönt band diagonalt kring deras kroppar under sin tid som rastvakter.

6 Bearbetning av resultat

(Hangaard Rasmussen, 1993) beskriver att historiskt sett har synen på lek och lärande ändrats sedan filosoferna Platon och Aristoteles dagar. De uppfattade leken som mindre innehållsrik för lärandet. Platon ansåg att lek och kunskap inte har något egentligt samband mellan varandra. Aristoteles hade en uppfostrande syn på skola och undervisning, därför hade leken ingen framträdande roll i hans teori. Aristoteles ansåg inte att leken kunde användas som ett redskap för lärandet.

Under medeltiden ändrades synen på lek. Leken fick en annan innebörd eftersom det ansågs vara mer tillåtet att barn och de vuxna lekte tillsammans. Lekarna gick ofta ut på att man skulle göra motspelaren till åtlöje. Man ansåg att det fanns en skillnad mellan bra och dåliga lekar.

Under början av industrisamhället ansåg man att lek och arbete inte kunde jämföras på lika villkor. Leken ansågs inte innehålla samma egenskaper och status som ett arbete och hade därför inte lika stor roll i samhället som den har idag. Teorier om hur barn leker och synen på barn har ändrats sedan dess. Det sociala och kulturella har en mer betydelsefull roll i den dagliga verksamheten, än vad den tidigare har haft på så sätt att lek och lärande integreras i en social kontext där barn och vuxna samspekar och utvecklar tillsammans kunskap på en nivå som både vuxna och barn kan ta till sig.

Idag ses arbete och lek som likvärdigt i relation till varandra, vilket har framkommit under intervjuer med pedagogerna i vår studie. De är verksamma inom förskola, förskoleklass och fritidshem. Vissa av pedagogerna ansåg att när barnen lekte, innebar det att de arbetade. Det gjorde ingen skillnad om de lekte med lego eller ritade en prinsessa, pedagogerna ansåg fortfarande att barnen ägnade sig åt sitt arbete, samtidigt som det var ett lärandetillfälle. Alla pedagogerna ser leken som ett lärandetillfälle och använder sig av styrdokumentet Lpfö98, Lpo94 och FN:s konvention om barns rättigheter. Dessa dokument präglas av den sociokulturella teorin. Styrdokumentet säger att "Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar

och lockar till lek och aktivitet". (Lpfö98) Det står i Lpo94, att " Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet ".(Lpo94). I "Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet ". (FN:s konvention om barns rättigheter barnkonvention, artikel 31). Vi kan då dra en parallell till observationerna på Blåsippan, där barnen i förskolan hade en målarstund med pedagogen Carina då de fick måla vitsippor och svalört. Under tiden kommenterade Carina barnens målningar. Här såg vi en situation som beskrev att lek är lika med lärande då barnen får lära sig om blommor i en lustfylld miljö. Barnen blir även delaktiga i målarstunden genom att det får uttrycka sig konstnärligt. Här möts lek och lärande i en helhet.

I Vygotskijs teorier om barns utveckling är huvudbudskapet att barns lärande utvecklas genom interaktion med andra människor, det vill säga att det är betydande att barnen deltar i verksamheten tillsammans med andra barn. Inom pedagogisk verksamhet har social interaktion, i samspel med barns lek och lärande och betydelsen av dessa begrepp, utvidgats med nya förespråkare och förgrundsgestalter inom pedagogik och kunskapsteori. Några av dessa forskare är Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson. De benämner dagens informationssamhälle påverkar barns lek och lärande och därför bör leken ses som en naturlig del av barns lärande och utveckling.

Mycket av undervisningen i skolorna idag påverkas av det sociokulturella perspektivet med samspel och kommunikation då dessa aspekter utgör byggstenar för barns lärande och utveckling (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). Imsen (1988) som är professor i pedagogik i Trondheim skriver också om Vygotskijs teorier där hon belyser vikten av inläring och motivation. Imsen beskriver att det handlar om hur teknik och elevers lärande styrs av det informationssamhälle vi lever i idag samt hur elever upplever världen, dvs. "levvärlden" Imsen poängterar att i leken frigör barnet sig från det situationsbundna och från ögonblickets impulser och tar själv kontrollen på det inre planet i sin "levvärld" genom roller och regler som det själv skapar. I vår studie poängterade pedagogerna i dialog med oss att det var viktigt att skapa ett bra samspel mellan barn och pedagoger i verksamheten. Pedagogerna påpekade även att det är väsentligt att integrera socialt samspel med lek och lärande då leken i en social kontext påverkar barns lärande och utveckling i en positiv riktning.

För att få ett ytterligare perspektiv på Vygotskij och hans teori valde vi att dra en parallell till det konstruktivistiska perspektivet där Piaget är en av förgrundsfigurerna. Skillnaden mellan Piaget och Vygotskij är att Vygotskij ser samspelet och kommunikationen mellan barn som det centrala i barns utveckling medan Piaget menar att barnen genom tanken konstruerar sin egen förståelse av omvärlden i samspel med andra och att barn under lärandeprocessen genomgår olika stadier. Våra pedagoger anser att leken utvecklas efter barnens ålder. Under intervjuerna har det framkommit att när barn börjar leka, är leken till en början formad utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv. Eftersom barnen kan ägna sig åt bredvidlekar även om del leker samma sorters lekar, utvecklas leken.

Enligt Piagets konstruktivistiska perspektiv innehållande olika teorier om intellektuell utveckling finns fyra olika utvecklingsnivåer vilka är den sensori-motoriska perioden som varar mellan åldern 0-2 år, den preoperationella-perioden för åldrarna 2-7 år, den konkret-operationella perioden är från 7- 11 års åldern och formellt-operationella perioden från 11 år. Somliga av pedagogerna ansåg att man som pedagog måste uppmärksamma barnens förändringar för att barnen måste utveckla en medvetenhet om sitt eget lärande och utveckling. Under intervjun med pedagogen Emmanuel beskriver han att barnens personligheter formas utifrån vilka erfarenheter de har med sig i livet. Med våra intervjuer med pedagoger och barn som redskap, har vi kommit fram till att pedagogens delaktighet i leken är betydande för barn och deras utveckling. När ett barn leker en lek som har mycket tanke bakom och dessutom är intressant för barnet, kopplar barnet av och har lättare att

koncentrera sig. (Jonstoj, 2000).

Under intervjuerna har det framkommit att pedagogerna ibland behöver styra leken i en för barnen passande riktning, för att ge dem den tid de behöver för att komma vidare i leken och inte störa dem för mycket när de leker. Barnen skall få leka fritt inom Blåsippans och Smörblommans ramar. Pedagogerna Denise menar att pedagogerna är viktiga för barnen. Som pedagog är det bra om man har en överblick över barnen när de leker eftersom barnen ibland kan hamna i en konfliktsituation och att de då inte alltid vet hur de ska ta sig ur den, på ett för dem gynnsamt sätt.

Resultatet visar också att det råder skilda åsikter huruvida leken förändras utifrån barns ålder. Pedagogerna på Blåsippan menar att lek är det barnen gör dagligen och det förekommer även tillfällen för lärande lek där lekarna har olika innebörd beroende på sitt syfte. Imsen har tolkat Vygotskijs teorier om social interaktion och menar att det finns en skillnad mellan barns lek och dess "lekvärld". Leken är inte situationsbunden utan ständigt influerad av verklighetens impulser som resulterar i att barnet själv kan kontrollera sin lekvärld och skapa sina egna regler och förhållningssätt. (Imsen, 1988). I vår studie har det framkommit att lek kan ses på många olika sätt, vilket har resulterat i varierande svar från barn- och pedagogintervjuer samt vid observationerna. Man förknippar de lektillfällen som ges med ett lärandesammanhang där barnen bearbetar sina erfarenheter och upplevelser.

En aspekt man kan lyfta fram ur resultatet från pedagogintervjuerna är att man som personal inom skolans verksamhet, bör beakta hur man förhåller sig till barn och barns lekar. Talar man om för ett barn att det "bara leker", poängterar man också för barnet att det som det gör inte är viktigt. Resultatet visar också att barnen i åldrarna fyra till sju år, hade olika lekar inomhus, vilka de favoriserade. De yngre pojkarna i förskolan tyckte om att leka med bilar där de körde runt på en bilmatta, leka "kurragömma och bygga med lego". Medan de äldre flickorna i förskoleklassen och på fritidshemmet tyckte bäst om att "leka häxor, prinsessor, med dockor, barbie-dockor, leka med kompisar och mamma-pappa-barnleken". En av flickorna på fritids svarade att hon brukar måla och spela spel tillsammans med sina kompisar eller med fröknarna. Under en observation i förskolan var det några flickor i fyra- fem års åldern lekte med dinosaurier. Observationen visade när dinosauriefigurerna var mamma-pappa-barn och hoppade runt i rummet och sjöng.

Som tidigare forskning poängterar, utgör kroppen och språket artefakter för att återskapa miljöer som speglar barnens erfarenheter i leken. Med leken som redskap, erövrar barnen ny kunskap och upptäcker lärandetillfällen i leken. Den sociala interaktionen är ett sätt för barnen att bilda sig en förståelse för sin omvärld. (Pape, 2001).

Vår empiriska datainsamling visar på hur pedagogerna tänker om pojkars och flickors lek. De flesta pedagoger är överens om att pojkars och flickors lek skiljer sig åt eftersom "de leker med olika slags föremål". "Flickornas lekar är inte så stökiga medan pojkarna leker vilt i form av låtsasbråk". Behoven ser olika ut för flickor och pojkars i deras sätt att leka och vem de vill leka med. Flera av pedagogerna poängterar att de inte försöker styra leken utifrån ett genusperspektiv för att "ibland leker pojkars lugnare lekar med flickor och flickor leker ibland vildare lekar". En uppfattning som klart skiljer sig från de andra pedagogernas åsikter är att "pojkar väljer lek efter aktivitet och flickor väljer lek efter vilken kompis de vill vara med".

Att arbeta på ett genusinspirerat sätt är något som är gemensamt för de pedagoger som deltog i vår studie. Dock är våra pedagoger noga med att påtala att de inte strävar efter att arbeta efter en utpräglad genuspedagogik. Genusperspektivet skall genomsyra verksamheten, men inte på ett uttalat sätt.

På frågan om förhållandet mellan inne respektive utelek, svarade pedagogerna att inneleken är mer styrd än vad uteleken är, eftersom utemiljön i sig bjuder på många aktiviteter som uppmuntrar till att använda sin fantasi när det gäller att hitta på något att leka. Inneleken är mer hänvisad till de lokaler som finns att tillgå och därför kan inneleken upplevas som mer styrd. För att styrka detta resonemang har vi med hjälp av vad som stod i avsnittet "Bakgrund" valt att belysa den norske författaren och forskaren Lillemyr och hans sätt att beskriva varför leken är viktig inom pedagogiken och dess verksamhet. När man ser barnen leka skapas erfarenheter. Med fantasin som redskap, utforskar och prövar barnen sig fram. Genom fantasin stärker barnen sitt eget jag och lär sig hur de skall utveckla tillit till sig själv och sin egen förmåga. Här skapas erfarenheter och utmaningar för att lättare kunna samspela med andra. (Lillemyr, 1999).

Intervjun med samtliga barn i de tre olika verksamhetsområdena visade att det fanns en stor variation av aktiviteter beroende på barnens åldrar när det gäller utelekar. De yngre barnen i förskolan lekte allt från "Leka antennleken, gräva sandlott, leka följa John, medan de äldre barnen i förskoleklassen och på fritidshemmet "klättrar i klätterställningen och leker häxor, bearbetar mardrömmar i leken. Ett av barnen hade inget speciellt som hon tyckte var roligt. För att styrka barnens intervjusvar valde vi att beskriva förskolläraren Papes tolkning om att i leken stärker barnen sin egen förmåga, då lek är både ett mål och ett medel för barns sociala utveckling och lärande. Här ser vi åter en aspekt av det sociokulturella perspektivets betydelse för lekens centrala roll i barns utveckling och för det livslånga lärandet. (Pape, 2001)

7 Diskussion

Om Platon och Aristoteles hade levt idag, tror vi inte att de hade behållit sin syn på leken och lekens roll för lärandet. Det är inte länge sedan man började inse att leken har en viktig roll att spela i barns utveckling och lärande. En utveckling har skett i samhällen från att "kultivera" och fostra barnen till att se att barnen som "kulturella" och kompetenta. Vygotskij pekade i den här riktningen när han menade att man bör utnyttja barnets potential med hjälp av de gåvor som kulturen erbjuder. Barn lär sig av interaktion mellan individer i en social kontext där samspel och kommunikation är centrala delar i barns lekvärldar. Pape säger att i leken stärks barns egen förmåga, därför att lek är både ett mål och ett medel för barns sociala utveckling och lärande. (Pape, 2001). Synen på leken har förändrats, sedan det har forskats vidare om lekens betydelse för barns lärande och utveckling. Begreppen socialt samspel och interaktion har en framträdande roll inom skolans verksamhet. Vygotskijs tankar genomsyrar det pedagogiska arbetssättet och styrdokumentens utformning. Vi tror att styrdokumentet har fått en mer betydelsefull roll med tanke på att vårt samhälle präglas av samspel och kommunikation. Pedagogens uppgift är att ge barnen de redskap som krävs för att de ska kunna formas som människor. Som pedagog är det också väsentligt att man har en förståelse för individens behov och förutsättningar. Det är först när pedagogen har nått denna insikt som han eller hon kan börja utarbeta en individuell plan för hur varje barn skall kunna hitta redskapen att utveckla kunskap. Upplever barnen att de känner trygghet, bidrar det också till att de lär sig lättare. Detta underlättar pedagogens arbete, då det bidrar till att skapa en bra dynamik i gruppen och att alla känner sig delaktiga i lärandeprocessen. Styrdokumentet belyser att "Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet". (Lpfö98). Vi tycker att det var oerhört roligt att få intervjua barnen. Barnen kände sig trygga i situationen och vi upplevde att de kände tillit till oss. Det svåra med intervjuerna var att barnen var i en så ung ålder. Barnen tyckte att det var roligt att leka, men ingen av barnen reflekterade direkt över att lek och lärande har ett samband. De visste vilka lekar de ville leka, men hade ingen uppfattning om varför de ville leka just de lekarna. Vi uppfattar att "för barnen var lek bara lek".

Lekforskare poängterar att barn bearbetar sina erfarenheter och kunskaper genom att leka. (Pape, 2001). Pedagogen Denise menade att många vuxna anser "att barn bara leker" och lyfter inte fram lekens centrala roll och dess innebörd. Denise menar att det är betydelsefullt att visa på att interaktionen mellan lek och lärande framkallar många positiva sidor hos barnet vilket resulterar i att de utvecklar ny kunskap på ett mer medvetet sätt än tidigare. Denise anser vidare att man kan kränka barnen om man talar om för dem att det "bara leker" eftersom man då poängterar att det de gör, inte är viktigt. Detta har gett oss en ny insikt som vi tidigare inte har haft. Ett av våra resultat visar på att alla pedagogerna i vår studie har en gemensam syn på det sociala samspelet mellan barn och vuxna, vilket är betydelsefullt för lek och lärande. Detta har vi valt att koppla samman med Vygotskijs teori om interaktionens betydelse för lärandet, dvs. det man inte kan lära sig på egen hand, kan man med hjälp av en kamrat som har kommit längre i sin utveckling lära sig, vilket resulterar i att barnet utvecklar ny kunskap

Emmanuel beskrev leken ur en för oss ny synvinkel. Han ser lek för lekens skull, såsom spontan, kreativ och lustfylld, men han säger också att lek kan vara allvar, lek kan vara att pröva, lek kan vara att försöka förstå, men det kan också vara tråkigt och grymt för barnen, eftersom leken inte enbart behöver vara i en positiv miljö, resulterade i att vi fick ett vidare perspektiv på leken, jämfört med tidigare. Vi ser leken som ett sätt för både barn och vuxna att ha roligt tillsammans, men också som ett sätt att skapa lärandesammanhang.

Blåsippan, Vitsippan och Smörblomman går till skogen minst en i gång i veckan. Barnen får

möjlighet att leka ute i naturen, då den inbjuder barnen till fria lekmöjligheter där de kan använda sig av de redskap som naturen ger. Leken kan lätt uppfattas som "fri" ur barnens perspektiv då den är fri från regler och ramar. Vi har förstått att det krävs att man kontinuerligt reflekterar över huruvida man skall förhålla sig till begreppet fri lek. Inneleken är mer styrd på grund av det begränsade utrymme som ges, i jämförelse med utemiljön. För att styrka detta resonemang har vi, med hjälp av vad som stod beskrivet i avsnittet "bakgrund", valt att belysa den norske författaren och forskaren Lillemyr och hans sätt att beskriva varför leken är viktig inom pedagogik och dess verksamhet. När man ser barnen leka tillägnar de sig erfarenheter. De utforskar, prövar sig fram och använder sin fantasi. Genom fantasin stärker barnen sitt eget jag och hur de skall utveckla tillit till sig själv och sin egen förmåga. Här skapas även erfarenheter och utmaningar för att lättare kunna samspela med andra. (Lillemyr, 1999).

Alla pedagoger i vår studie, anser att leken utvecklas efter barns ålder och att leken utvecklas från bredvidlekar till rollekar och regellekar. Piaget talar om det fyra stadier i människans intellektuella utveckling som bygger på att barnen utvecklar sitt lärande med hjälp av tankens kraft. Detta såg vi när vi gjorde besök på våra respektive VFU-platser inför vår studie. En uppfattning som klart skiljer sig från de andra pedagogernas åsikter är att "pojkar väljer lek efter aktivitet och flickor väljer lek efter vilken kompis de vill vara med".

Ur vårt resultat framgick det att pedagogerna inte hade en uttalad avsikt med ett genusinspirerat arbetssätt. Pedagogerna vill inte styra verksamheten inom genusperspektivet. Det genusinspirerade arbetssättet skall genomsyra verksamheten, men inte på ett uttalat sätt.

Vi tycker inte att miljön ute på gården är särskilt stimulerande för barnen. Trots detta lyckas barnen ändå skapa trevliga lekar. Barnen använder sig av sin egen kreativa förmåga och fantasi. Innemiljön stimulerar barns lek på ett mer utvecklande sätt, då den är utformad på ett mer genomtänkt sätt. Det resulterar i att barnen utvecklar sin fantasi och kreativitet.

Under observationer på Blåsippan och Vitsippan, såg vi att pedagogerna var delaktiga i barnens lekar bland annat på det sätt att pedagogen Carina gav barnen gensvar på det de målade. Pedagogerna på Vitsippan deltog aktivt när barnen spelade det matematiska spelet "Spindeln". Barnen uppmärksammade detta och det verkade som om det innebar någonting positivt för dem, att pedagogerna deltog aktivt. Det sociokulturella perspektivet är därför en viktig del i undervisningen och detta bidrar till att barnens lärande påverkas på ett positivt sätt för att de känner sig delaktiga i sin skoldag.

7.1 Våra tankar

Det vi har sett under våra observationsdagar på både Blåsippan och Vitsippan är att pedagogerna ofta väljer att inte delta i barns lekar. Barnen i de yngre åldrarna lekar oftast bredvidlekar och har inte kommit lika långt i sin lekutveckling. Hos de äldre barnen ser man att de gärna leker rollekar och regellekar oavsett ålder eller kön.

Men de traditionella lekarna som är en del av vårt kulturarv är däremot inte så självklara längre. Dessa lekar lärde vi en gång av äldre kamrater på gården, i parken eller på den gröna kilen i bostadsområdet. Idag blir det vi vuxna som måste bli lekinspiratörer och bjuda våra barn på lekar. Detta är en viktig roll för pedagoger.

Rummets utformning både inom- och utomhus har stor betydelse för möjligheten till möten mellan barn och vuxna och för kvaliteten i den pedagogiska verksamheten. Den fysiska miljön ska väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Den ska ge barn möjlighet att utveckla sitt skapande och alla sina uttryckssätt. Miljön ska inbjuda till och synliggöra barns aktiva lärande. Miljöns utformning kräver planering och eftertanke för att undvika ett begränsande könsrollstänkande. Här tror vi att både Blåsippan och Vitsippan skulle kunna utveckla sitt miljögenustänkande. Miljön både i förskola och skola ska ge möjlighet till en aktiv utevistelse med fysisk rörelse. Gården ska betraktas som ett av skolans pedagogiska rum.

8 Slutsats och avslutande reflektion

Leken är oerhört viktig för barns utveckling, både socialt och personlighetsmässigt och att leka är vad barn gör när de själva får välja. Det är genom lek barn upptäcker sig själva, grundlägger sin kroppsuppfattning och upptäcker världen runt omkring sig.

Den fria leken är den lek barn skapar själva och den sker på deras egna villkor. Har vi tur så kan vi bli inbjudna till den.

Att man i mera traditionella lekar får öva och träna färdigheter som man måste kunna t.ex. lyssna och uttrycka sig, att räkna, hantera rädsla, att förstå regler och samspelet i grupp är sådant vi vuxna tänker på men som barn inte har en aning om. Att leka är framförallt att ha roligt och att skratta tillsammans.

Vi menar att det är viktigt att vara nyfiken på hur barn tänker. Det är barnets perspektiv som avgör vad barnet ser, hör, upplever, känner och uppfattar som verkligt.

Genom att dra paralleller mellan lek och lärande kan man arbeta tematiskt, med leken som huvudsyfte, inom lekens grundläggande mål för barns lärande och utveckling går lek och lärande hand i hand. Om barnen ser leken som lustfylld, bidrar det till en ökad lärandeförmåga både för barn och pedagoger.

Genom vårt arbete ville vi fördjupa våra kunskaper om lekens betydelse för barnets lärande och utveckling. Vi har studerat utifrån olika perspektiv och har fått en bredare förståelse av området.

Det mest intressanta och utforskade området är nog ”barns eget perspektiv”. Där skulle vi gärna vilja veta lite mer. Fast då får barnen berätta ...

Avslutande tanke till oss vuxna.

”Du formar världen! I leken finns inget syfte utom själva lekandet. Iscensätt dina skapelser i verkliga livet genom lekfulla handlingar, ritualer och ceremonier. Allt som är meningsfullt har du själv fyllt med mening. Fyll vardagen med lekar”. (Ur snabbguide för Transducenter - Om spontankultur).

Så sluta inte leka!!

Hälsningar

Eugenia och Isabelle

9 Referenser

- Barnes, R. (2007). *Lära barn skapa- kreativt arbete med barn*. Sverige: Studentlitteratur.
- Berg, L-E. (1992). *Den lekande människan*. Malmö: Studentlitteratur.
- Brenning, E. (2007). *Världens roligaste lekar!*. Emmaboda: Åkessons Tryckeri AB.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö: Liber.
- Bäck-Wiklund, M., & Lundström, T. (red). (2001). *Barns vardag- i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Doverborg, E., & Pramling Samuelsson, I. (2004). *Mångfaldens pedagogiska möjligheter*. Stockholm: Liber AB.
- Hangaard Rasmussen, T. (1993). *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, G. (2000) *Elevens värld*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, E. (2005). *Möten för lärande*. Kalmar: Lenanders Grafiska AB.
- Johansson, E., & Pramling Samuelsson, I. (2007). *Att lära är nästan som att leka*. Nacka: Liber AB.
- Jonstoj, T. (2000). *Barn med rätt att lära -perspektiv på förskolans läroplan*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB.
- Kaijser, L., & Öhlander, M. (1999). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lillemyr, O-F. (2002). *Lek - upplevelse - lärande i förskola och skola*. Trelleborg: Liber AB.
- Lärarens Handbok. (2006). *FN:s barnkonvention*. Stockholm: Lärarförbundet AB.
- Nelson, A & Svensson, K. (2005). *Barn och leksaker i lek och lärande*. Nacka: Liber AB.
- Norman, K. (1996). *Kulturella föreställningar om barn*. Sverige: Rädda Barnen.
- Pape, K. (2001). *Social kompetens i förskolan-att bygga broar mellan teori och praktik*. Stockholm: Liber AB.
- Pramling Samuelsson, I., & Asplund Carlsson. M. (2003). *Det lekande lärande barnet - I en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.
- Pramling Samuelsson, I., & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Wellros, S. (1998). *Språk, Kultur och social identitet*. Polen: Pozkal.
- Williams, P. (2006). *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber AB.

Internetkällor

- Stockholm (2006). *Begrepp*. Stockholm. Hämtad från [www 2009-07-22](http://www.aso.edu.stockholm.se/flexamntion/begrepp.htm#kognitivism)
<http://www.aso.edu.stockholm.se/flexamntion/begrepp.htm#kognitivism>
- ” Lathund ”för referensskrivning enligt APA-manualen. Hämtad från [www 2009-05-12:](http://www.his.se/PageFiles/10899/Lathund_ref_hantering_enl_APA_2004.pdf)
http://www.his.se/PageFiles/10899/Lathund_ref_hantering_enl_APA_2004.pdf
- Styrdokumentet, *Läroplan för förskola, Lpfö 98*
& *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94*. Hämtad från WWW 2009-05-15: <http://www.skolverket.se/sb/d/468#paragraphAnchor0>.
Hämtad från WWW 2009-05-12: <http://www.uppsatser.se/uppsats/b068f874ef/>.
- Blomberg, L. (2009). *Lekens betydelse för barnens lärande i förskolan :En observationstudie på tolv förskolebarn*. Högskolan : Gävle.
- Eriksson, C & Svensson, S.(2009). *I dag har vi ”bara”lekt – all lek har en mening och bidrar till lärande*. Högskolan: Borås.
- Övriga källor
- Utbildningsradion. UR. SVT 2. *Lek är livet*. Muntlig källa. (2009-05-21).
Bildens(sida.....) är godkänd för allmän publicering.

Tjäder, D. (2009). *Snabbguide för Transducenter*. Högskolan: Malmö.

Bilaga 1

Följande frågor innehåller guiden till pedagogintervjuerna.

- Hur länge har du arbetat som pedagog?
- Vilka värderingar riktar sig er verksamhet mot och hur är er verksamhet upplagd?
- Vilka paralleller kan du som pedagog dra till din egen utbildning och till verksamheten i dag?
- Ser du någon del i verksamheten utifrån ert arbetssätt som du har fått ta del av från din yrkesutbildning?
- Vad anser du om lekens betydelse för barns lärande och utveckling?
- Vad är lek inom förskola, förskoleklass, skola och fritidshem?
- Hur ser du på pedagogens delaktighet i leken?
- Anser du att leken förändras efter barns ålder?
- Hur ändras den och varför?
- Skiljer sig leken åt i förskola, skola och fritidshem?
- Hur stor betydelse har leken i er verksamhet?
- Hur ser ert arbetslag på lek?
- Vilka lärarteorier anser du speglas i leken?
- Hur tolkar du styrdokumentens syn på lek?
- Hur tolkar du barnkonventionens syn på lek?
- Anser du som pedagog att pojkar och flickor leker på olika sätt? Motivera!
- Hur planerar ni respektive inne och ute lek?

Guiden till barnintervjuerna:

- Hur gammal är du?
- Tycker du det är roligt att leka?
- Vad tycker du är roligast att leka i förskola, förskoleklass och fritidshem?
- Vad brukar du leka när ni har rast/ute på gården?
- Vad brukar du leka när ni är inomhus?

SNABBGUIDE FÖR TRANSDUCENTER

TRANSUDCERA

Att transducera är att starta eller driva skeenden i vilka människor okontrollerat leker med kultur och inspireras att själva skapa, ifrågasätta och omforma betydelse, identiteter och regler.

TRANSDUKTIV
Handlingar, produktioner eller aktioner kan vara olika mycket transduktiva, beroende på i vilken grad de genomförs med intentionen att transducera.

TRANSDUKTION
En transduktion är en överskådlig samling samverkande processer i samhället i vilka det transduceras.

RASERAI!

Allt har sin livslängd. Snabbt är programmen för eckshviter och sekrensam. Rasera skapelser som blivit dogmatiska system eller hierarkier. Lämna leken om du inte blivit ett allvarligt spel och positioner eller ett krig. Avskaffa eller dekonstruera betydelse, symboler och regler som fått makt över dig.

Du formar världen. I leken finns inget syfte utom själva lekandet. Isensatt dina skapelser i verkliga livet genom lekfulla handlingar, ritualer och ceremonier. Allt som är meningsfullt har du själv fyllt med mening. Fyll vardagen med lek!

ÄTERVINNI!

Låna, återvin, återanvänd och förvandla eget eller andras material. Se kultur som allmogods art göra collage av, att remixa, sampla, blanda om och vidareutveckla. Använd symboler, tecken och ord och omdefiniera dem vid behov. Se ditt skapande som en del i ett större flöde. Ingen kultur är färdigformad. Ingen produkt är en släppprodukt.

BYGG UPP!

Bygg världar själv eller annan helter tillsammans med andra. Låt varje enskild handling, berättelse eller bild vara en byggstens i ett stort bygg. Skapa mytologier, universum, ideologier eller andra ramverk för dig själv eller andra att betyda och utforska.

SKRIV REGLER!

Formulera regler, för dig själv och andra. Se regler som inbjudningar, inte tvång. Skriv manirer eller program. Hitta på spelregler. Skriv om lagar eller sociala konventioner som inte passar dig. Regelverk och rammar lockar till kreativitet hos dig och andra.

NÄTVERKA

Kultur får sin mening och sitt värde i sociala sammanhang. Uppfattningar om kvalitet och alikhet kan bara existera i kulturer och kretsar. Skaffa vänner och bilda er gemensamma uppfostringsgrupper. Ifrågasätt uppfostringsgrupper. Deriblisera och utveckla nätverken genom att maximera genomströmningen av människor med olika idéer och bakgrunder.

GE SKEN!

Ge sken av att göra något. Lek med samningen och verkligheten. Ge sken av att vara något. Välj en identitet. Identitet är konstruktioner att leka med. Ge sken innebär också att skina, att lysa som en unik stjärna på himlen, med ett unikt sken - utåt att för den skall vilja konkurrera ut andra stjärnor.

SPRIDI!

Gör din information tillgänglig för alla, lokalt eller globalt. Låt kultur vara allmän egendom. Använd licenser för att reglera hur din information får spridas, eller låt den vara fri att leva sitt eget liv, på egna villkor. Ta betalt för dina handlingar, inte för den information du skapar.

OSÄKRA!

Slapp kontrollen, låt andra göra jobbet. Ge tydliga uppdrag åt människor som kan göra det bättre än du, men försök att hitta människor utanför dina egna kretsar och maximera genomströmningen av kunskap och idéer. Ge också tydliga uppdrag. Lita på människors kunnande och kreativitet.